

5. Освіта та її функції і зв'язок з іншими науками [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pidruchniki.com/15130616/sotsiologiya/osvita_funktsiyi_zvyazok_inshimi_naukami. – Назва з екрану.
6. Освіта як соціальний інститут. Функції освіти в суспільстві [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://textbooks.net.ua/content/view/5341/46/>. – Загол. 3 екрану.
7. Система освіти: зміст, призначення, функції, шляхи удосконалення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/sociology/12353/>. – Загол. 3 екрану.
8. Сорокин П.А. Структурная социология / П.А. Сорокин. – М. : Знание, 1992.
9. Хижняк Л.М. Державна освітня політика в умовах глобалізації: пошуки оптимальної моделі [Електронний ресурс] / Л.М. Хижняк // Державне будівництво № 1. – 2007. – Ч. 2. – Режим доступу : <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2007-1-2/doc/1/02.pdf>.

Радецька І. В.*

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВИПУСКНИКА СУЧАСНОЇ ПРОФІЛЬНОЇ ШКОЛИ

Стаття присвячена актуальній проблемі визначення чинників конкурентоспроможності випускника школи та створенню моделі формування конкурентоздатної особистості старшокласника у швидкозмінному середовищі в умовах профільного та спеціалізованого навчання.

Протягом останніх років у системі професійної освіти спостерігається наявність дисбалансу професійної структури підготовки кадрів і потреб ринку праці. Причини існуючої проблеми полягають у недостатній розробленості вітчизняних узагальнених теоретичних, методологічних, методичних та управлінських напрацювань, які б допомогли вирішити завдання соціально-професійної орієнтації учнів. Крім цього, витоки дисгармонійного співвідношення розвитку особистості та суспільства спричинені, у першу чергу, відсутністю сприятливих соціальних умов для вмотивованої професійної орієнтації, і, взагалі, у невлаштованості соціально-економічного середовища, зацікавленого в компетентних фахівцях. Також у суспільстві не розвинена практика створення продуктивних навчально-виховних комплексів, засобами котрих можна було б організувати практичне випробовування професійних нахилів і можливостей молодого покоління. Адже ресурси освітнього середовища, урешті решт, зміст загальної середньої освіти не в змозі самотужки забезпечити ефективність процесу формування навичок соціального та професійного самовизначення учнів, конкурентоздатності випускників шкіл у соціальному та професійному середовищах. На сучасному етапі розвитку науки соціально-професійною орієнтацією прийнято називати процес спрямування особистості в систему соціальних і професійних відносин

* © Радецька І. В.

з урахуванням її вікових особливостей (етапів розвитку) та шляхом формування компетентностей, які надають їй можливість функціонувати в умовах швидкозмінного середовища [1, с. 24]. Однак, наразі ще недостатньо вивчено, визначено та теоретично обґрунтовано вимоги до умов, чинників, механізмів, які забезпечують формування конкурентоздатності особистості в умовах швидкозмінного соціально-професійного середовища.

Мета статті полягає у визначенні чинників конкурентоспроможності для створення моделі формування конкурентоздатної особистості старшокласника у швидкозмінному середовищі в умовах профільного та спеціалізованого навчання.

Складні соціальні та економічні перетворення, що відбуваються в сучасному українському суспільстві, істотно впливають на процеси соціалізації. Саме тому проблема соціально-професійної орієнтації учнівської молоді набуває ще більшої актуальності. Вітчизняними та зарубіжними вченими вже досліджено теоретичні засади підготовки старшокласників до професійної діяльності, чинники професійного самовизначення особистості, організаційно-психологічні умови формування освітнього середовища профільної школи, педагогічні технології професійної орієнтації учнів. Загальні питання профорієнтаційної роботи з учнівською молоддю розглянуто в наукових працях Г. Запорожцевої, М. Захарова, О. Сазонова, В. Сахарова. Психолого-педагогічні аспекти зазначеної проблеми розкривають Л. Анциферова, П. Атутов, І. Вільш, Е. Костяшкін. Проблеми підготовки учнівської молоді до майбутньої професійної діяльності досліджуються О. Баллом, Є. Климовим, Н. Побірченко. Проте створення освітнього простору, ресурси якого забезпечували би максимальний особистісний розвиток та конкурентоздатність, гальмується недостатністю, а подекуди й відсутністю очікуваної взаємодії та скоординованого функціонування освітніх підсистем [2]. До того ж, бракує підготовленості педагогів до формування освітнього простору з якісно оновленими характеристиками.

Актуальність проблеми формування конкурентоздатності особистості старшокласників шкіл у швидкозмінних умовах обумовлена ще й тим, що розвивається ринок праці і «ринок особистостей», які пред'являють молоді нове суспільне замовлення. У всіх сферах діяльності все більшого значення набувають такі якості, як соціальна відповідальність, адекватне сприйняття й мобільне реагування на нові фактори, самостійність і оперативність у прийнятті рішення, готовність до демократичного спілкування, соціально активної дії, включаючи захист своїх прав, здатність швидко адаптуватися до нових умов і інші якості, що визначають конкурентоздатність особистості. Тому випускники сучасної школи повинні бути готовими прийняти на себе весь тягар проблем, які необхідно вирішувати в постіндустріальному суспільстві вільних цивілізованих ринкових відносин. З огляду на це одним із пріоритетних завдань профільної

школи є створення умов для формування конкурентоспроможної особистості, здатної самостійно, результативно і морально вирішувати суспільні і свої особисті (професійні і непрофесійні) проблеми [3]. Це дозволить школі підвищити якість підготовки учнів до самостійного життя та рівень їхньої конкурентоздатності, що, на наш погляд, є неможливим без урахування особливостей психолого-педагогічних умов навчально-виховного процесу, а також професійної компетентності педагогів як основного ресурсу для соціально-професійної орієнтації старшокласників у швидкозмінних умовах. Тому стратегічними аспектами розвитку профільної освіти на сучасному етапі є моделювання управлінського, науково-методичного, психологічного супроводу навчально-виховного процесу за новітніми досягненнями педагогічної науки і практики; забезпечення відкритого доступу до навчальних ресурсів, різноманітних інформаційних джерел, вільного вибору власної траєкторії навчання, нових технологій, освітніх проектів та ініціатив; створення дієвої системи підтримки та розвитку обдарованої особистості [1]; заохочення творчих ініціатив педагогів та учнів, індивідуальної пізнавальної діяльності, альтернативної освіти, що включає: ЗМІ, відвідування бібліотек, музеїв, закладів культури, подорожі, телебачення, Internet тощо.

Варто також розробити й апробувати комплекс науково-методичного забезпечення впровадження технології формування конкурентоздатної особистості, виявити механізм створення психолого-педагогічних умов, які забезпечать ефективність реалізації даної моделі. Необхідно також організувати спеціальну підготовку педагогів щодо забезпечення соціально-професійної орієнтації школярів в умовах профільного навчання, що, у свою чергу, сприятиме подоланню суперечностей між педагогічною практикою та теорією соціально-професійної орієнтації.

Усі етапи створення та обґрунтування моделі й технології формування конкурентоздатної особистості мають проходити з урахуванням того, що якість профільної освіти поєднує розвиток особистісних якостей людини, якість освітніх послуг та якість освітнього середовища. Основним ціннісним виміром якості сучасної профільної освіти має стати здатність випускника навчального закладу успішно будувати власне життя й ефективно діяти в глобальному середовищі, вносити свідомий вклад у піднесення конкурентоздатності країни в європейському і світовому просторі. Це передбачає наявність у нього високого рівня інформованості, умотивованості до власного розвитку й постійної освіти, здатності до творчого мислення, громадянської активності й відповідальності, мобільності, гнучкості [3, с. 28].

Показником ефективності дії моделі та технології має стати підвищення якості освіти. Проте це можливо лише за умови вдосконалення процесу на основі зібраної ефективними способами інформації. Так, об'єктивні та суб'єктивні відомості про

стан освітніх об'єктів і структур за умови стрімкого розвитку інформаційного суспільства можна отримати за допомогою системного моніторингу. Адже використання математичного аналізу дає змогу отримати кількісну оцінку якості освіти, завдяки якій можна визначити напрями, що потребують особливої уваги педагогів.

Моніторинг є одним із найважливіших засобів, завдяки якому змінюється інформаційний простір, оскільки підвищується оперативність, об'єктивність і доступність інформації. Тому мета моніторингу – оперативно і своєчасно виявляти всі зміни, що відбуваються в галузі освіти, профільної зокрема. Отримані об'єктивні дані можуть бути вагомою підставою для прийняття управлінських рішень. Об'єктами моніторингу системи профільної освіти є власне освітній процес і його результати, особові характеристики всіх його учасників, їхні потреби та ставлення до освітньої установи. На рівні освітньої програми об'єктами моніторингу можуть бути: 1) процес засвоєння навчального матеріалу за програмами профільного рівня; 2) інтеграційні процеси в навчанні; 3) процес оновлення та вдосконалення змісту, методик, технологій профільного навчання, засобів контролю засвоєння навчального матеріалу тощо [2, с. 114]. Під час моніторингу стану профільної освіти в певному навчальному закладі можуть виникати як об'єктивні, так і суб'єктивні труднощі, перешкоди, тому при розробці моніторингових програм необхідно враховувати якість використовуваних методик, підготовленість фахівців, можливість удосконалення їхніх професійних умінь [2, с. 116].

Загалом, моніторинг як педагогічна технологія дає змогу не тільки систематизувати отриману інформацію, його результати можна використовувати з метою морального (а за наявності фінансової можливості в освітньому закладі – і матеріального) заохочення педагогів, задіяних у системі профільного навчання, якщо певна група викладачів ефективно працює в режимі розвитку. Високі показники педагогічної діяльності можуть служити також підставою для присвоєння відповідних кваліфікаційних категорій і звань працівнику, у тому числі позачергового.

Не можна також не зазначити, що мережа профільної освіти, яка розбудовується в нашій державі, повинна обов'язково враховувати регіональні особливості. Регіональний компонент повинен стати одним із критеріїв оцінки ефективності майбутньої моделі, адже конкурентоздатність освітніх характеристик суттєво відрізняється за регіонами через нерівний економічний стан, потреби й вимоги, які пред'являє до майбутнього випускника суспільство [2, с. 118]. Перелічені чинники мають впливати на політику навчального закладу щодо питання якості надання освітніх послуг, а отже й на модель процесу формування конкурентоздатної особистості в умовах профільної школи з огляду на швидкозмінність умов оточуючого середовища.

Отже, вирішення проблеми якості профільної освіти та

НАУКА – ШКОЛІ

формування конкурентоздатності особистості випускника профільної школи залежить і від того, наскільки своєчасно й адекватно реагуватимуть освітні заклади на зміни зовнішнього середовища, на потреби суспільства, соціальне замовлення, наскільки ефективні й педагогічно виправдані методи та технології будуть вибрані, наскільки об'єктивним, незалежним і систематичним буде вивчення діяльності навчальних закладів, що пропонують профільну освіту. Адже сучасна система оцінки якості освіти – це ще один крок на шляху до входження України в загальноєвропейський та загальносвітовий освітній простір.

Література:

1. Бондар В.І. Теоретичні основи і технологія педагогічного аналізу: управлінський аспект: навч. посібник / В.І. Бондар. – К. : УДПУ, 1996. – 67 с.
2. Коробович Л.П. Моніторинг навчального процесу приватного вищого навчального закладу / Л.П. Коробович // Адаптивне управління в освіті: зб. наук. праць. – Х. : Стиль-іздат, 2007. – С. 110–119.
3. Майоров А.Н. Мониторинг как научно-практический феномен / А.Н. Майоров // Школьные технологи. – 1998. – № 5. – С. 26–45.